

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

*Дем'янюк Д.Л.,
студентка 2 курсу, гр. БП-21
кафедри приватного та публічного права
Інституту права та сучасних технологій.*

*Науковий керівник : к.ю.н., професор Олійник А.Ю.
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Дослідження присвячене характеристиці конституційного регулювання статусу суб'єктів громадянського суспільства в Україні по забезпеченню прав людини. До ознак відносяться : а) регулювання статусу суб'єктів громадянського суспільства міжнародними та національними нормами права; б) повноваження суб'єктів щодо забезпечення прав людини; в) відповідальність індивідуальних і колективних суб'єктів громадянського суспільства за забезпечення прав людини; г) створення умов, охорона, захист і поновлення прав людини.

Конституційно-правовий статус суб'єктів громадянського суспільства щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина є закріплена нормами міжнародного та національного права діяльність індивідуальних, колективних суб'єктів щодо створення сприятливих умов для реалізації особою прав і свобод, охорони і захисту їх від правопорушень, та поновлення порушеного права і відшкодування спричинених збитків і юридична їх відповідальність в разі неналежного забезпечення реалізації конституційних прав і свобод.

Ключові слова: громадянське суспільство, суб'єкти громадянського суспільства, конституційний статус, поняття суб'єктів громадянського суспільства, види суб'єктів громадянського суспільства.

Постановка проблеми. Питання конституційно-правового статусу суб'єктів громадянського суспільства має теоретичне і практичне значення в процесі реалізації особою своїх суб'єктивних прав і свобод та юридичних обов'язків. Теоретичне значення названа проблема характеризує теорію українського конституціоналізму і має перспективні напрями розвитку громадянського суспільства в Україні та процеси реалізації прав людини і громадянина. Практичне значення полягає в дослідженні правового регулювання та конституційних засад забезпечення реалізації прав і свобод в умовах глобалізації суспільства. Метою дослідження є потреба вивчення ознак та формулювання визначення суб'єктів громадянського суспільства та їх ролі в процесі реалізації прав людини і громадянина в Україні. Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання: а) проаналізувати наукові праці авторів щодо конституційних засад суб'єктів громадянського суспільства; б) охарактеризувати ознаки та запропонувати визначення конституційних засад названих суб'єктів; в) зробити висновки та дати рекомендації щодо удосконалення правового регулювання і практики забезпечення реалізації прав людини.

Важливе значення в процесі забезпечення прав людини і громадянина належить суб'єктам громадянського суспільства, діяльність яких не залежить від національності та статі людини, її релігійної належності, кольору шкіри, суспільних інтересів і політичних уподобань. Людині гарантується забезпечення її основними правами і свободами, такими як громадянські та політичні права, серед яких можливість участі в суспільному та політичному житті країни, рівні умови економічного розвитку в праві власності, підприємницькій діяльності та в культурному житті. Саме цими конституційними принципами визначається сутність громадянського

суспільства та його суб'єктів, що володіють можливостями повноцінного забезпечення реалізації права людини. Суб'єктами такого суспільства є індивіди, добровільні об'єднання, розвинуті культурні спільноти, що виражають загальну суспільну думку, є відкритими та терпимими до інших поглядів, створюють сприятливі умови і застосовують визначені законами засоби охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина. Громадянське суспільство – це спільнота людей, де ніколи не може бути силою нав'язані свої переконання, а противники громадянського суспільства, тобто ті, хто не сприймає його основні цінності, не мають можливості підірвати його основи. Громадянське суспільство в юридичному розумінні – це задеклароване Конституцією України – це загальна, властива всім людям їх свобода бути різними. Обов'язок держави якраз і полягає в тому щоб забезпечити свободу та безпеку людини. Іншою мовою, це суспільство вільних людей, свобода яких охороняється і захищається державою, Конституцією і законами України. Як відмічає А. Крусян, у Конституції України прямо не вживається термін «громадянське суспільство», що є правовим упущенням у контексті теорії сучасного українського конституціоналізму [1, с. 19]. Він же робить висновок, що основоположне значення у системі цінностей конституціоналізму мають ті з них, які визначають мету та зміст принципів сучасного українського конституціоналізму. Тому особливого композиційного значення в системі цінностей конституціоналізму набувають людина та її конституційно-правова свобода, а також право, верховенство права та демократія, як основні цінності сучасного конституціоналізму [2, с. 5]. До того ж, О. Лютюк наголошує на тому, що саме нормами конституційного права закладається правовий фундамент побудови та розвитку громадянського суспільства [3, с. 112]. Конституція 1996 р. закріпила правовий статус держави України, визначила основні напрямки розвитку політичної і правової системи, структуру органів державної влади й органів місцевого самоврядування, основні політичні, економічні та соціальні права громадян, встановила право державної, комунальної і

приватної власності громадян і право власності юридичних осіб. У ній визначено правовий статус і повноваження Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

З огляду на ці основоположні норми багато праць авторів спрямовані на те, щоб сформувати сильну державу. Припустимо, що так. Тоді яку форму і механізм держави в Україні ми маємо намір отримати? До чого ми прийдемо, якщо держава буде міцною, але не достатньо контрольованою? Якщо добре подумати, слід зробити висновок, що держава все ж другорядна інституція. Первинним суб'єктом забезпечення прав людини є громадянське суспільство і на порядку денному мають стояти потреби та інтереси людини і громадянина. Це означає, що час попідкнутися про розвиток структури громадянського суспільства. А громадянське суспільство це: а) вільний громадянин, як патріот країни; б) приватна власність; в) підприємництво; г) вільна праця; ґ) економічні права людини; д) політичний та ідеологічний плюралізм; е) вільні засоби масової інформації; є) муніципальна публічна влада, місцеве самоврядування та його система. Без громадянського суспільства немислима правова держава. Проте в Україні деякі інститути громадянського суспільства поки що погано розвинені. Це є свідчить про те, що процеси розвитку громадянського суспільства, реалізація зовнішньополітичної стратегії, зміни в економічному житті країни, реформування системи органів влади вимагають подальшого конституційного регулювання. Один із найважливіших викликів сучасності в умовах глобалізації полягає в реформуванні Українського громадянського суспільства та забезпеченні прав людини.

Існують різні погляди на зміст громадянського суспільства та на його суб'єкти. А. Олійник під громадянське суспільством розуміє спільність вільних, незалежних, рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, користуватися економічною свободою та надійним соціальним захистом, іншими правами

та свободами, брати активну участь у політичному житті та в інших сферах життєдіяльності людини і громадянина [4, с. 111].

Отже, громадянське суспільство та його суб'єкти, як і держава зобов'язані забезпечувати права і свободи людини, що слід закріпити в діючій конституції. Пропонуємо доповнити ст. 3 Конституції України після слів «головним обов'язком держави» додати слова «і суб'єкти громадянського суспільства» [5].

У зміст громадянського суспільства включаються його суб'єкти. А.Олійник до суб'єктів громадянського суспільства відносить: а) сім'я; б) місцеве самоврядування (територіальні громади, органи і посадові та службові особи); в) об'єднання громадян (політичні партії, профспілки, творчі спілки, релігійні організації та інші громадські об'єднання); г) фізичних осіб, як окремих підприємців та господарські підприємницькі корпорації різних форм власності (приватної, кооперативної, муніципальної, державної, спільної тощо); д) власників засобів виробництва; е) зайнятих в різних сферах господарювання найманих працівників та фізичних осіб, що не зайняті на виробництві з різних причин; є) засоби масової інформації та ін. [6].

Отже, метою Конституції України є побудова вільного демократичного громадянського суспільства, у центрі якого має бути людина, її права, свободи і законні інтереси, що охороняються законом.

Таке суспільство має бути звільнене від догм і жахить тоталітаризму, диктату партійної ідеології. Це те суспільство, у якому сама людина виступає стрижнем економічного, соціального та політичного життя. Українська держава має на меті формування відкритого, вільного суспільства, яке прагне на основі історичного досвіду не тільки покращувати, але й створювати нові правові форми та умови для гідного і комфортного життя (таким чином вчена обґрунтовує особистісний підхід, який передбачає людський вимір державно-правових завдань, функцій, процесів, інститутів сучасного конституціоналізму. Зрештою, кожен громадянин має розуміти, що саме від

нього залежить все що відбувається в його країні, саме він формує Парламент та Уряд, обирає Президента. Представники органів державної влади несуть персональну відповідальність перед кожним українцем за виконання законів. Це є свідченням того, що основою громадянського суспільства є власне людина й умови, котрі створює держава для реалізації її конструктивно-світоглядної суті [6].

Підводячи підсумок дискусії сформулюємо і охарактеризуємо ознаки та запропонуємо визначення конституційного статусу названих суб'єктів. До ознак відносяться : а) регулювання статусу суб'єктів громадянського суспільства міжнародними та національними нормами права; б) повноваження суб'єктів щодо забезпечення прав людини; в) відповідальність індивідуальних і колективних суб'єктів громадянського суспільства за забезпечення прав людини; г) створення умов, охорона, захист і поновлення прав людини.

Висновок.

Таким чином, конституційно-правовий статус суб'єктів громадянського суспільства щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина є закріплена нормами міжнародного та національного права діяльність індивідуальних, колективних суб'єктів щодо створення сприятливих умов для реалізації особою прав і свобод, охорони і захисту їх від правопорушень, та поновлення порушеного права і відшкодування спричинених збитків і юридична їх відповідальність в разі неналежного забезпечення реалізації конституційних прав і свобод.

Суб'єкти громадянського суспільства, як і держава зобов'язані забезпечувати права і свободи людини, як найвищу соціальну цінність. З метою конституційного урегулювання названого обов'язку та відповідальності та відповідальності названих суб'єктів за неналежне виконання своїх обов'язків, пропонуємо доповнити ст. 3 Конституції України

після слів «головним обов'язком держави» додати слова «і суб'єкти громадянського суспільства».

Запропоновані по тексту рекомендації сприятимуть удосконаленню забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел:

1. Крусян А. Громадянське суспільство в Україні як передумова сучасного українського конституціоналізму: поняття і тенденції розвитку. *Право України*. 2014. № 4. С. 17–25.

2. Крусян А.Р. Політико-правові цінності сучасного українського конституціоналізму (в контексті аксіологічного виміру конституційного права). *Теоретичні аспекти розвитку права та політики*. Електрон. ресурс. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1199/Krusyan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Лотюк О. Розуміння громадянського суспільства у контексті предмета конституційного регулювання. *Вісник Конституційної Асамблеї*. 2013. № 2–4. С. 112–118.

4. Олійник А.Ю. Основи історії і теорії держави та права: Навчальний посібник / А.Ю. Олійник. К.: Центр учбової літератури, 2015. 230 с.

5. Конституцій України: Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141. Поточна редакція від 01.01.2020.

6. Олійник А.Ю. Поняття та види суб'єктів громадянського суспільства. Елект. рес. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/9791/1/APPR2018_P005-010.pdf

7. Подорожна Т.С. Конституція України – правова основа становлення громадянського суспільства. *Право і громадянське суспільство*. 2014. № 1. С. 26-39.

The study is devoted to the characteristics of the constitutional regulation of the status of civil society subjects in Ukraine to ensure human rights. The signs

include: a) regulation of the status of civil society subjects by international and national legal norms; b) authority of subjects to ensure human rights; c) responsibility of individual and collective subjects of civil society for ensuring human rights; d) creation of conditions, protection, protection and renewal of human rights. The constitutional and legal status of subjects of civil society in terms of ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen is the activity of individual and collective subjects established by the norms of international and national law in order to create favorable conditions for the realization of rights and freedoms by a person, their protection and protection against offenses, and restoration of the violated right and compensation for the damages caused and their legal responsibility in case of improper provision of constitutional rights and freedoms.

Keywords: civil society, subjects of civil society, constitutional status, concept of subjects of civil society, types of subjects of civil society.